

ILIM.KZ

2024/12/10
№12-2

Халықаралық
ғылыми-әдістемелік
журнал

Международный
научно-методический
журнал

International
scientific and
methodological
journal

Kazakhstan/Astana

ILIM.KZ

Халықаралық ғылыми-әдістемелік журнал
Международный научно-методический журнал
International scientific and methodological journal

Желтоқсан/Декабрь/December
№12(2)-2024

Мазмұны/Содержание/Content

Паришута Ю.М. «Актуальные проблемы инклюзивного образования в детском саду».....	1
Сергеева Т.А. «Зарядка по Норбекову М.С. – метод физического совершенствования здоровья и профилактики заболеваний у дошкольников».....	3
Скворцова В.В. «Использование современных технологий в воспитательном процессе».....	4
Уалиева Г.Т. «Формирование функциональной грамотности учащихся через музыкальное образование».....	6
Оспанбаева С.А. «Создание и использование мультимедийных материалов для преподавания предметов в начальной школе».....	9
Медведева М.А. «Работа с текстом как основной способ формирования читательской грамотности в начальных классах».....	12
Сабазова А.Т. «Современные методы обучения русскому языку в казахских классах».....	14
Яремків Е.Д. «Использование цифрового инструментария для вовлечённости учащихся в учебный процесс».....	15
Дауылбаева Н.А. «Қазіргі заманда бастауыш мектеп оқушыларының ақпараттық технологияларды пайдалану дағдыларын қалыптастыру».....	17
Байгонова Г.М. «Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту».....	19
Шәпіл К.С. «STEM білім беру жүйесінде математикалық ойлау қабілетін дамытуда цифрлық технологиялардың мүмкіндіктері».....	21
Борашева М.Б. «Отбасы құндылықтарын ән арқылы тәрбиелеу: дауыс тазалығы мен интонацияның рөлі».....	25
Турсумбеков Б.К. «Жаздыгүн шілде болғанда».....	27
Турсумбекова М.Е. Қасым Аманжолов «Жас дәурен».....	30
Қажиева Қ.Б. № 43 сабақ. Өзінді тексер.....	33
Ахметова И.Ф., Миронова М.М. «Использование искусственного интеллекта на уроках английского языка».....	36
Кешубаева Б.Ж. «Тікбұрышты параллелепипедтің көлемі мен қырының ұзындығын табуға берілген есептерді шығару».....	40
Мамбеталиева Р.М. «Современные подходы к физическому воспитанию».....	44
Донец Т.А., Лобода С.Г., Пушкарёва А.В. «Инновационный подход в обучении: STEM в начальной школе».....	46
Мадидбаева Ж.С. «Қазіргі заманғы дәнеркерлеу технологиялары: білім беру мен өндірістегі инновациялар».....	48
Омарбекова Э.А. «Колледжде құзыретті мамандарды даярлаудың заманауи тәсілдері».....	50
Казбекова А.Т. «Современные методы преподавания игры на фортепиано».....	52
Бердалин А.Т. «Арқа дәстүрлі ән өнерінің орындаушылық ерекшеліктері».....	54

Министерство информации и общественного развития Республики Казахстан
Комитет информации. Свидетельство о постановке на переучет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания № KZ89VPY00052747

город Нур-Султан от 28.07.2022г.

Тематическая направленность: Научно-методический.

Территория распространения: Республика Казахстан и дальнее и ближние зарубежья.

Главный редактор: Айткалиева Г.Е.

Редакционная коллегия: Аманғалиева Г.Т. Сарсенғалиева Ә.Т.

Бердалин Амангелді Тілеужанұлы

Қарағанды облысы, Қарағанды қаласы

Қарағанды қаласы Қасым Аманжолов атындағы балалар музыка мектебі

Дәстүрлі ән сыныбының мұғалімі

Қазақстанның мәдениеті мен өнері – халықтың бай мұрасы, ұлттық ерекшелігінің бейнесі. Қазақ халқының дәстүрлі ән өнері сонау замандардан бері ұлттың рухани қазынасы болып, халықтың өмірі, тарихи оқиғалары мен әдет-ғұрыптарын ән арқылы бейнелеп келеді. Арқа дәстүрлі ән мектебі – қазақтың музыкалық мұрасының айрықша бір тармағы. Оның қалыптасуы қазақ халқының мәдени және тарихи ерекшеліктерімен тығыз байланысты.

Арқа ән мектебі негізінен Қазақстанның орталық аймағын қамтып, өзіне тән стилімен, әуендік құрылымымен ерекшеленеді. Бұл мектептің негізін салған тұлғалар ретінде Біржан сал, Ақан сері, Үкілі Ыбырай, Жаяу Мұса сияқты көрнекті өнер иелерін атауға болады. Олардың шығармашылығы дәстүрлі ән өнерінің баға жетпес үлгілері болып табылады.

Арқа дәстүрлі әнінің орындаушылық ерекшеліктері – бұл музыкалық стильдің айрықша қасиеті. Арқа әндері әуезді, кең диапазонды, ал орындаушылық тәсілдері күрделі әрі терең сезіммен беріледі. Бұл мақалада Арқа дәстүрлі ән мектебінің қалыптасу тарихы, ерекшеліктері, сондай-ақ орындаушылық дәстүрлері мен ұрпақтан-ұрпаққа берілу жолдары қарастырылады.

Арқа дәстүрлі ән мектебінің қалыптасу тарихы

Арқа дәстүрлі ән мектебі қазақ халқының тарихи-мәдени аймағының ерекшеліктерімен тікелей байланысты. Арқа даласы ежелден көшпелі өркениеттің орталығы болған. Бұл аймақтың табиғаты, қазақ халқының тұрмыс-тіршілігі, әлеуметтік өмірі әндерде ерекше бейнеленген.

Арқа мектебінің әндері – қазақ даласының шексіздігін, еркіндігін, табиғаттың көркемдігін суреттейтін шығармалар. Әндер тек көңіл көтеру немесе ойнақы тақырыптарды емес, философиялық, лирикалық, әлеуметтік мазмұнды мәселелерді де қамтиды.

Арқа дәстүрлі ән өнерінің бастауында Біржан сал, Ақан сері, Жаяу Мұса секілді ірі композиторлар мен орындаушылар тұрды. Олардың әндері ұлттық мәдениеттің бірегей мұрасы ретінде сақталған. Бұл тұлғалар өз заманының әнші-ақындары ғана емес, халықтың мұңын, қуанышын жеткізуші рухани көсемдері болды.

Біржан сал Қожағұлұлы

Біржан сал – Арқа ән мектебінің негізін салушы. Оның шығармалары қазақ ән өнерінің інжу-маржандары болып табылады. Біржанның «Айтбай», «Ләйлім-Шырақ», «Жанбота» сияқты әндері терең лиризммен, әуендік күрделілігімен және орындаушылық талаптарымен ерекшеленеді.

Ақан сері Қорамсаұлы

Ақан сері – әнші-композитор және акын. Ол махаббат, табиғат сұлулығы, адамгершілік тақырыптарын әндеріне арқау етті. Оның «Қараторғай», «Балқадіша», «Маңмаңгер» сияқты әндері қазақтың рухани мәдениетінде ерекше орын алады.

Жаяу Мұса Байжанұлы

Жаяу Мұса – әлеуметтік теңсіздік пен халықтың мұң-мұқтажын ән арқылы жеткізген тұлға. Оның «Ақ сиса», «Құмжендет» әндері қарапайым халықтың өмірін бейнелейтін туындылар.

Арқа әндерінің музыкалық ерекшеліктері

Арқа әндерінің басты ерекшелігі – кең тынысты әуендік құрылым. Бұл әндерде табиғаттың кеңдігі мен шексіздігі, дала өмірінің еркіндігі айқын сезіледі. Әуендерде күрделі интервалдар, жоғары диапазон және ерекше қайталанбас әуез бар.

Әндердегі ырғақ пен әуендік құрылым қазақтың төл музыкалық табиғатын көрсетеді. Арқа мектебінің әндері кең тынысты және салмақты әуезімен ерекшеленеді. Бұл әндерді орындау үшін орындаушыдан ерекше шеберлік пен дауыс мүмкіндіктері талап етіледі.

Арқа әндерінің әуезділігі мен орындаушылық мәнері көбіне табиғат көріністерімен, көшпелі тұрмыстың ерекшеліктерімен тығыз байланысты. Әндердегі әуеннің көтерілуі мен төмендеуі, тыныс алу мен ырғақтық үйлесім тыңдаушыға ерекше әсер береді.

Орындаушылық дәстүрлер мен стильдер

Арқа ән мектебінің орындаушылары өзіндік стильдерімен ерекшеленеді. Олар әуендерді әрлеп, орындаушылық шеберліктерін ұштаған. Ән айту барысында домбыраның сүйемелдеуінде ерекше ырғақтық пен мәнерлік байқалады.

Домбырамен сүйемелдеу – Арқа әндерін орындаудағы басты құралдардың бірі. Домбыраның дыбысы әннің мазмұнын ашып, тыңдаушының әсерін күшейтеді.

Орындаушылардың дауысы кең диапазонды, әрі күші мен нәзіктігін қатар көрсетуге қабілетті. Ән айту барысында эмоцияның берілуі маңызды рөл атқарады. Әнші тек музыкалық техниканы меңгеріп қана қоймай, әрбір әуеннің мазмұнын, тереңдігін тыңдаушыға жеткізуі тиіс.

Қазіргі заманғы Арқа дәстүрі

Қазіргі уақытта Арқа дәстүрлі ән өнері жаңаша қарқынмен дамуда. Қазіргі заманғы орындаушылар бұл мұраны сақтап, жаңа сипат беруде. Сонымен қатар, дәстүрлі әндерді заманауи форматта орындау арқылы жас ұрпақтың қызығушылығын арттырып келеді.

Арқа дәстүрлі әндерін насихаттау бағытында көптеген мәдени іс-шаралар, концерттер, фестивальдар ұйымдастырылуда. Ән өнері оқу бағдарламаларына енгізіліп, жас таланттарды тәрбиелеу жұмыстары жүргізілуде.

Арқа дәстүрлі ән өнері – қазақ халқының мәдениетінің ажырамас бөлігі. Бұл мектептің ерекшеліктері, орындаушылық дәстүрлері, тарихи дамуы – ұлттық өнеріміздің баға жетпес мұрасы. Біржан сал, Ақан сері, Жаяу Мұса секілді тұлғалар қалдырған мұра бүгінгі күнге дейін өз құндылығын жоғалтпай, жаңа ұрпаққа рухани байлық сыйлап келеді.

Қазіргі заманғы орындаушылар мен мәдениет қайраткерлері осы дәстүрді сақтап, дамыту арқылы ұлттық өнерді әлемдік деңгейге шығаруда. Арқа ән мектебі – тек қазақ халқының ғана емес, бүкіл адамзаттың мәдени құндылығы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ахметов, З. "Қазақ ән өнерінің тарихы". Алматы: Өнер, 1998.
2. Қоспақов, М. "Дәстүрлі қазақ музыкасының ерекшеліктері". Астана: Фолиант, 2005.
3. Тұрсынов, Б. "Арқа ән мектебінің өнерпаздары". Қарағанды: Болашақ, 2010.
4. Әуезов, М. "Қазақ халқының мәдени мұрасы". Алматы: Ана тілі, 1994.
5. Мұқанов, С. "Дәстүрлі өнер және оның болашағы". Алматы: Қазақ университеті, 2015.